

Zsellér vagy te, én meg székelly
De egünkre egy nap jó fel,
Egy eső hull a földünkre
Miért lennék külömb mint te - csuhajja.

Zselléri a születésed,
De királyi a nővésed,
Lakod bár nem cifra terem,
Az arany is por közt terem - csuhajja.

Édes-anyám ne neheztely
Nekem ő, vagy senki sem kell,
S, ha tiltod választásomat
Ásd meg anyám a síromat - csuhajja.

NAGY ENDRE

300 ÉVES A MAGYARSÁROSI HARANGLÁB

A magyarsárosi egyházközség f. év október 2-án, szombaton ünnepelte haranglába építésének 300. évfordulóját. Az ünnepségen az egyházi főhatóság, a marosi és kisküküllői egyházkörök vezetősége és lelkészei, a Maros megyei RMDSZ vezetősége, valamint a marosvásárhelyi rádió és a Népújság munkatársai meghívottként vettek részt.

Az ünnepi istentisztelet 11 órakor kezdődött, melyen a szószéki szolgálatot Ft. dr. Szabó Árpád püspök úr végezte az 1Kor 13,13 alapján. Az istentisztelet keretében történeti ismertetés hangzott el a faluról, az egyházközségről és a 300 éves haranglábról. Az istentisztelet ünnepi műsorral zárult, amelynek résztvevői az egyházközség vegyeskórusa, Kilyén Ilka marosvásárhelyi színművész és az egyházközség egyik nőtagja, özv. Pataki Józsefné voltak. Az ünnepi istentisztelet a Magyar Himnusz eléneklésével ért véget.

Ezt követően a szép őszi napsütésben a templomkertben folytatódott az ünnepség. Az esemény megörökítéseképpen Bandi Dezső magyarsárosi születésű iparművész egy emléktáblát faragott, melyet a harangláb egyik oszlopára helyeztünk. A Ft. Püspök úr mondott ünnepi beszédet, és leplezte le az emléktáblát. Majd két szavalat hangzott el, és Bandi Dezső szólt a jelenlevőkhöz. Ezután egy sajátosan magyarsárosi hagyomány: az angol himnusz dallamára írt: „Egyetlen mindenünk” kezdetű, faluhimnusznak is nevezhető ének hangzott el, melyet már nagyon régi idők óta napjainkig minden szilveszter éjszakáján az újév köszöntésére a haranglábnál szokott elénekelni a gyülekezet.

Végezetül a kultúrotthonban előkészített ünnepi ebédre megterített asztalnál töltöttek kellemes órákat a meghívottak és a helyi résztvevők.

Történeti ismertetés

A magyarsárosi harangláb vagy fatorony 33 méteres magasságával az ország legnagyobb fatornyja. Építésére vonatkozóan írott adat nem található. Azt is mondhatnánk, hogy építésének pontos éve vitatható, hiszen Kós Károly Kisküküllő vidéki magyar népművészet című munkájában 1600-at jelöli meg építési évül. De ez valószínűleg annak, a harangok magasságában lévő gerendán található bevésett évszámnak a téves olvasatából származik, amely a valóságban 1699. Ugyanebbe a gerendába van bevésve az építőmesterek neve is: Domokos György és Szabó Mihály. Az épület jellegzetessége, hogy egész szerkezetében tölgyfából áll, és eredetileg egyetlen vasszeg vagy kapocs nélkül volt összeállítva. Tetőzete és a tornác alatti része zsindelemmel van befedve.

Első javítása 1885-ben történt, ezt követően 1912-ben, a templom építésének évében javították, amikor az addigi kőalapot betonnal helyettesítették.

Az 1978. esztendő az egyházközség életében kiemelkedő fontosságú. Nagyméretű általános javításokat végeztek a templomon, a lelkési lakáson, megjavították az orgonát, és a templomkert bejáratához faragott kaput állítottak. Ebben az évben került sor a harangláb utolsó nagyobb méretű javítására is. Mivel helyi talajmozgás és az 1977-es földrengés következtében alapja megmozdult, és az egész épület megdőlt az út felé, ismét szükségessé vált az alap megerősítése. Drótkötelekkel kikötötték, olajnyomásos hidraulikus emelővel az egész épületet a magasba emelték, és az eddigi betonalpak helyett egy összefüggő betonalapot öntöttek alá. Szükségessé vált az időközben elkorhadt, meggyengült faalkatrészek kicserélése is. A feladat megoldását megkönnyítette, hogy erre az időszakra esett a környékbeli erdők újratelepítése, amikor nagyon sok öreg cseréfat kivágtak, és ez lehetőséget adott a szükséges faanyag beszerzésére az erdészeti hivataltól.

Az egyházközség két évvel korábban, 1976-ban vásárolt orgonát, és az orgonavásárlás alapját képező összeg megmaradt részéből 7 300 lejt faanyag, cement és kavics vásárlására fordítottak. Az újrafedéshez szükséges zsindelemet a székelyföldi Varság községből szerezte be az egyházközség. Kiemelkedő az 1978. március 1-én tartott keblitanácsi gyűlés határozata, amely szerint - mivel a javítási munkálatok rendjén anyagi gondok jelentkeztek - a 19 000 darab zsindelem megvásárlásának költségét teljes egészében a keblitanács vállalta magára. A javítási munkálatokhoz tartozott, hogy a torony csúcsán lévő bádogozást is újjal cserélték ki. Ebből az alkalomból a toronygombban egy iratot helyeztek el, amely a bádogmester és a munkások neveit tartalmazza.

Érdekes epizód a harangláb történetében, hogy mivel az egyházközségnek 1914-től 1923-ig nem volt iskolaépülete, és ennek a kérdésnek a megoldását anyagi gondok, valamint az építkezéshez szükséges terület hiánya is nehezítették, ebben az időszakban az egyházközségi vezetőség komolyan foglalkozott a harangláb lebontásának a gondolatával, és azt jegyzőkönyvi határozatba is foglalta. A terv szerint a harangláb helyére épült volna az új iskola, a harangokat pedig a templomtető toronyban végződő részébe akarták átvinni. Mivel azonban a templomtető nem bizonyult elég szilárdnak ahhoz, hogy elbírja a harangok lengése okozta megterhelést, időközben pedig az amerikai Roxbury First and All Souls testvéregyházközségtől is anyagi támogatás érke-

zett iskolatelek és építés céljára, a harangláb lebontásának tervéről - ma már mondhatjuk: hála Istennek - lemondtak.

Mivel a haranglábhoz szervesen hozzátartozik, néhány adat álljon itt az egyházközség harangjairól is. Az egyházközségnek jelenleg két harangja van. A nagyharang felirata: „I. Comitatu de Küküllő fieri me fecit idus Sáros Anno Christi 1642 Magister Paulus Heidel.” Ez a harang egyben bizonyíték arra is, hogy itt már a 17. század elején virágzó egyházközség volt. Ezt a harangot 1916-ban leszerelték és elvitték háborús célra, de egy év múlva felmentették, és mivel - hála Istennek - még nem volt beolvasztva, sikerült visszaszerezni. A kisebbik harang felirata: „Gloria Deo in excelsis 1692.” Az egyházközségnek volt még egy harangja 1710-ből, amelyet 1915-ben vittek el háborús célra.

Kós Károly említett munkájából idézek: „A templom mellett külön álló harangtorony az európai középkor itt megrekedt hagyatéka. A reformáció nem fektetett súlyt a templomok mutatóságára. Ezzel magyarázható, hogy a múlt század végén kezdődő toronyépítés divatjáig a legtöbb magyarlakta faluban faharangláb volt. A haranglábak építésének és fennmaradásának magyarázatául szolgálnak bizonyos környezeti, természeti viszonyok: az épületkő hiánya, a csúszós talaj, valamint a nagy kiterjedésű tölgyfaerdők és így a legkönnyebben elérhető építőanyag, a tölgyfa.”

A haranglábak építési szerkezetét, főbb jellemzőit tekintve, a magyarsárosi harangláb egyedi, sajátos vonásokat mutat. A haranglábakra általánosan jellemző szerkezeti sajátosság, hogy az épület körvonalát és alakját meghatározó fedél két részből áll: a harangok alatti csonkagúla alakú „szoknyá”-ból (köpeny, palást, alsó tető), amely a torony testét védi, és a harangok fölötti, egyben akusztikai berendezésül is szolgáló csonkagúla alapú és fennebb négy vagy nyolcszögű hegyes idomban végződő „sisak”-ból. A két tetőrész között helyezkedik el a „harangház”.

A magyarsárosi harangláb szerkezetét tekintve elmondható, hogy egyedül ennek van az alsó tetőrész fölött erkélyszerűen kiugró harangháza, amely a gótikából örökölt sajátosság. Ugyancsak szerkezeti sajátosság - bár ebben már nem egyedülálló -, hogy alapjában kilenc lábba támaszkodik, míg a későbbi haranglábak csupán négy oszlopon állnak. E sajátosságnak a régi és új építéstechnika összefüggésében az lehet a magyarázata, hogy a 17. században még könnyebben lehetett oszlopnak való nagy cserefát találni. A kilencoszlopos alátámasztásnak azonban igazi oka a harangláb nagy mérete. Ebben az esetben az egymásra rakott hatalmas talpfák hálózata kiegészül még egy pár közbeiktatott gerendával.

A Kisküküllő vidéki népi faépítészetnek a haranglábak is szerves tartozékai, sőt a falusi ácsok épp a haranglábaknál bizonyíthatták leginkább rátermettségüket, ügyességüket, az elődöktől átvett és saját tapasztalataik révén felhalmozott tudásukat. És ki tagadhatná, hogy joggal lehetnek büszkéek alkotásaikra, hiszen a többivel együtt a magyarsárosi haranglábról is elmondhatjuk, hogy szerkezetében, arányaiban, statikai kivitelezésében a maga nemében építészeti remekmű. Csak hálásak lehetünk Istennek, hogy a 17. századból általa egy igazi kultúrtörténeti érték maradt ránk. Jelentőségét az is növeli, hogy az egyházközség és tágabb vonatkozásban a falu régi épületei – templom, kastély,

bástyák kőerőd, papilak, két iskolaépület, udvarház - mind kicserélődtek, vagy megsemmisültek, elpusztultak, egyedül a harangláb maradt fenn. 300 éve áll, dacolva az idővel, emberi küzdelmek, háborús, válságos idők öreg tanúja. Lábai körül nemzedékek nőttek és váltották fel egymást. Látott virágos tavaszokat, nyári zivatarban cikázó villámot, téli éjszakában dermesztő fagyot, metsző hóvihart; látott hölcsőt és koporsót, örömet és bánatot, mosolyt és könnyet, tengernyit. Így lett számunkra a megmaradás, a túlélés szimbóluma, és ahogy múlnak az évek, századok, egyre inkább az. Karcsú tornyával az ég felé mutat, és minket is fölfelé nézni, a fényt keresni tanít. Ő már tudja, mert 300 év tapasztalata tanította meg rá, amit Székely Tihamér lelkész 1922. április 28-án az amerikai testvéregyházközséghez írott levelében így fogalmaz meg: „A múlt küzdelmes, a jelen még több erőt és áldozatot kér. Küzdenünk kell nyelvünkért, iskoláinkért, fajunkért, hitünkért, egyszóval fennmaradásunkért. Mint az arany a tűzben tisztul meg, hisszük, hogy népünk is ez élhetőségünkért folytatandó nagy tűzből öntudatra ébredve, megtisztulva és megerősödve fog kikerülni.”

Prof. Dr. CSUCSUJA ISTVÁN

IN MEMORIAM Dr. BODOR ANDRÁS

Gyászoló hozzátartozók, gyászoló gyülekezet!

Egy szép, alkotásokban és küzdelmekben gazdag életnek vetett véget, illő kegyelettel, azt is mondhatnám, koronázott meg a halál. Alig egy héttel ezelőtt, a kezdő hallgatóknak történt bemutatásakor, a mellettem ülő Bodor András professzornak azt mondtam, hogy őt tekintjük karunk Nestorának, mert neki a legnagyobb a tudása, hozzáfordulunk tanácsért, ő az, akinek a véleményét tudományos és igazgatási kérdésekben kikérjük.

És őt tekintjük a folytonosság megtestesítőjének. Az ősi kollégiumi szellemet, a külföldi egyetemjárás tapasztalatát, az egyetemalapítás és bekebelezés tanulságait, s az újrakezdések optimizmusát hozta magával.

Alapműveltsége, a klasszika-filozófia révén ókortörténetet tanított, de latint és görögöt is. Az ezen a téren végzett kutatásaival és fordítói tevékenységével vívott ki magának tudományos elismerést. Mindig vallotta, kollégiumi tanárainak indíttatása, itteni és oxfordi tanulmányai biztos alapot jelentettek számára, de az eredményeket rendszeres munkájának tudja be elsősorban.

A nemzetközi tudományos életben, nyugodtan állítom, kisebbségi tudományosságunk legismertebb képviselője volt. Persze, ebben Oxford kapcsolatteremtő erejének is szerepe volt, személyes kommunikációs készségének is, de mindenekelőtt annak, hogy kutatási eredményei angol, francia, német, japán, s más folyóiratok hasábjain hoztak neki elismerést.

A tanárjára büszke diák szép érzésével kísértem, amikor magukat kiszígelte hosszan beszélgetett a nagynevű J. Le Goffal, majd az Európai Unió ösztöndíját ítélő angol lorddal, ők is az udvarolni szokott társaságtól igyekezének szabadulni.